

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
І ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ
В КОНТЕКСТІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО
ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
РОЗВИТКУ ЛУГАНЩИНИ ХХ-ХХІ СТ.

Луганськ
2013

женни нескольких десятилетий. Соответственно, для этого необходимо изменение современной государственной политики национального воспитания в сфере образования и воспитания. Имеется в виду, что эстетическое и нравственное воспитание должно способствовать формированию представления о равенстве всех национальных культур.

УДК 378.011.31:654.197

Дейнезіна Т. О.

Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка, Україна
zlagoda1@mail.ru

Патріотичне виховання на регіональному телебаченні

Телевізійна комунікація трансформувалась у новий спосіб взаємодії людей, яка відображає структуру суспільства і виконує соборну функцію.

Сучасні школярі та студенти у більшості своїй не читають взагалі, примудряючись вдало пропускати видання, ознайомлення з якими передбачає навчальний курс. І це позначається не тільки на загальній грамотності сучасних молодих людей, але й на їх світогляді, ціннісних орієнтирах, моралі. Адже література здатна дуже серйозно впливати на свого читача. Уже доведено вченими, що людина, яка не читає художньої літератури, деградує як особистість [Онкович, 2009], а це означає, що серед сучасної молоді все більше людей, які «не вміють читати», а разом з тим і думати, виховані на коміксах, мильних операх, «Битвах екстрасенсів», які споживають футбол, бокс, «Формулу-1» чи «Дом-2», «Холостяка», «Хочу заміж» чи «Мінію жінку», «Х-фактор» чи «Пекельну кухню» і т. ін. Такою «сірою масою» легко маніпулювати, управляти, диригувати, впливати методами подвійних стандартів. А Інтернет продовжує пригощати сучасну молодь чимось «привабливим» з шоденного «меню»: комедій, бойовики, триллери, детективи, мультфільми, гумор, фантастика, жахи, мелодрами, пригодницькі фільми і тощо.

Навіть не озброюючись даними соціологічних опитувань, дослідженнями вчених, педагогів, громадських діячів, можна стверджувати, що дисбаланс між морально-духовними та матеріальними цінностями на початку XXI тисячоліття все активніше перетворюється в загрозу знищення Людини в людині. Відверта дегармонізація емоційних, почуттєвих, логічних тощо складових діяльності навіть представників найвищих гілок влади утверджують (хоча й не на законодавчому рівні) подвійні стандарти поведінки, моральності, способу життя. Саме ці подвійні стандарти ставлення до літератури, кіно, театру, образотворчого та інших видів мистецтва, до всього багатомірному простору

художньої культури, можна трактувати як нехтування хрестоматійного постулату, згідно з яким «однією з головних умов становлення державності України є її входження у світ сучасних культурних надбань. Адже саме сфера культурних знань сприяє формуванню у особистості широкого світобачення, орієнтованого на загальнолюдські гуманістичні цінності» [Бех, 1998].

Люди, які пройшли жахливі періоди історії своєї країни, вже рідко позбавляються цього відчуття власної неповноцінності, «бо страх передається з покоління до покоління. Хіба нині в нас немає жаху Батурина, коли Меншиков повелів не лишати в козацькій столиці жодної живої душі. Хіба десь подінеться страх в душі нинішнього француза, коли згадає 1572 рік, аристократів Г'зів і Катерину Медичі? Навпроти ночі двадцять четвертого серпня в Парижі вбито понад три тисячі гугенотів. У провінціях Ліоні, Орлеані, Руані, Мо, Бордо різня тривала аж до третього жовтня» [Дьяченко, 1981].

Чимало корисних уроків надають нам з телеекранів сторінки історії нашої держави. І, невпинно прямуючи у майбутнє, дуже корисно повертатися до батьківських, дідових, праділівських криниць. На початку третього тисячоліття загрозливим попередженням сприймаються розміркування про те, що «Жоден народ не повинен мати ілюзії самовдоволення. Роз'єднання душ, призупинення обміну культурними цінностями прирікають на німоту, яка ставить під загрозу ідею братерства людей як природного явища» [Бойко, 1992]. Або гірке ствердження (про нас, сучасних): «Мав би інший народ Сквороду, Мирного, Франка, Заньковецьку, Стефаника, Коцюбинського, Косинку, Уласа Самчука, Винниченка, то доклав би всіх зусиль, аби такі імена профішували на весь світ. А ми не вміли. І не вміємо робити навіть звичайну рекламу, не кажучи вже про славу... Ми лише одного Шевченка зуміли втримати у славі, але...» [Дьяченко, 1981] — втім, не без гіркоти коментуючи, як ми вміємо «вшановувати» своїх геніїв, Богдан Бойко додає, що так може бути «...тільки у нас, тільки у нас... Давно минуло два століття, як на хуторі Дубки під Глуховим народився Максим Березовський. Він навчався у Кислово-Могиллянській академії, замолоду складав пісні. Хтось нині пам'ятає це ім'я? Може, і чув якусь мелодію Березовського, яка прийняла наскрізь, — і мусив забути, бо ніхто цього почуття не підтримав, не зміцнив. А тим часом у тій самій Європі, до якої ми ніяк не можемо дотягнутися, профіль Березовського викарбовано разом із профілем Моцарта.

Таких прикладів — не десятки, а сотні чи й тисячі» [Бойко, 1992].

Якщо протягом перших десятиліть телевізійної ери життя диктувало пріоритети, смаки, моральність і т. ін. екранним персонажам, то сьогодні є всі підстави казати про зворотний процес. Не можна не брати до уваги і те, що інформаційні повідомлення телефіру сприймаються мозком, але телепередача, розрахована на емоційно-почуттєве сприйняття, робить свою дію на рівні

підсвідомості, інколи залишається не усвідомленою розумом, але такою, що зробила свою життєдайну або руйнівну справу.

Несподіваним результатом нашого дослідження були результати соціопитування студентів щодо їх ставлення до резонансної телевізійної прем'єри у лютому — березні 2013 р. п'ятисерійного документального фільму відомого режисера, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, Ігоря Кобрини «1941 рік. Заборонена правда».

Із результатів цього опитування, можна зробити висновок, що переважна більшість сучасних студентів (підкреслимо, що опитування проводилося серед студентів гуманітарних спеціальностей) ставляться до політики і подій колишньої історії і сьогодення не тільки «без фанатизму», але й, скоріше, на рівні майже байдужого спостерігача, не вважючи необхідним «втручатися» в політичні бійки, переписування історії чи написання своєї.

У практиці процесу патріотичного виховання молоді комплекс можливостей регіонального телебачення не використовується належною мірою, а якщо використовується, то це відбувається безсистемно, хаотично, без використання ефективного впливу художньої творчості, підсиленого ланцюговою реакцією творчо-технологічних методів та технологій, притаманних засобам телебачення. Із метою перевірки означеної гіпотези дослідження була розроблена методика практичного використання можливостей телебачення щодо патріотичного виховання молоді засобами регіонального телебачення.

Вирішального значення у проведенні практичної складової даного дослідження набули телевізійні цикли, проекти, щотижневі випуски або разові передачі, відеофільми, сюжети тощо, створені нами протягом двох останніх десятиліть. Понад двох тисяч телепередач, що з'явилися на екранах Луганської обласної державної телерадіокомпанії та Українського телебачення, надали можливість звернутися не тільки до багатогранного, змістовного, професійного телевізійного літопису Луганщини і всієї України, а й до творчості діячів літератури, зображувального, музичного, театрального тощо мистецтва.

Традиції області, брендом якої став талановитий вислів поетеси Ганни Гайворонської: «Луганщина — світанок України», — не просто зафіксовані — систематизовані, класифіковані за напрямками й жанрами мистецтв, проаналізовані й зафіксовані як твори мистецтва, як культурологічні документи свого часу.

Освітньо-виховний процес студентів гуманітарного спрямування навчання передбачає обов'язкове звернення до історії та теорії, методології та методики, специфіки та досвіду не тільки світового художнього процесу, але своєї країни, своєї області, свого міста, села тощо.

Проведене на контрольному етапі експериментальної роботи діагностичне обстеження студентів контрольних і експериментальних груп (культурологія, кіно-, телемистецтво, музичне мистецтво, музична педагогіка, образотворче

мистецтво, хореографія) показало можливості регіонального телебачення щодо патріотичного виховання молоді. До послуг експериментальних груп надавалися поширені можливості користування відеотеками кафедри культурології та кіно-, телемистецтва ІКМ ЛНУ імені Тараса Шевченка та Луганської обласної телерадіокомпанії, приватними відеоархівами автора даного дослідження.

Унікальність телеархівів, про які йдеться, в тому, що представлені в них аудіо-, відеоформатні матеріали (понад півтори тисячі відеофільмів і телепередач) носять не тільки інформаційний, ознайомлювальний характер, але надають можливість посприяти навчально-просвітницький процес з ефективним патріотичним вихованням.

Засоби телебачення допомагають не тільки отримати інформацію, враження, емоційний вплив, на яке не здатен жодний вид друкованих видань (синтез усіх складових зображувально-виражальних можливостей максимально наближає до майже безпосереднього, «домашнього», спілкування, руйнуючи часові, географічні кордони тощо...), але й роблять глядача учасником подій, коли йшла наполеглива й непроста робота щодо відродження пам'яті, створення відповідних музеїв, пам'ятників.

Нагадуванням-розповіддю про історичні, культурно-мистецькі корені, традиції українства та його сьогодення залучається молодь засобами телебачення: телепрограми з циклу «Родовід» (більшість з них були представлені та удостоєні відзнак лауреатів, номінантів, дипломантів, нагороджені спеціальними призами Міжнародних та Всеукраїнських телевізійних фестивалів та конкурсів. Відкрила список цих перемог пронизлива сповідь-пісня селян села Бобрікове Антрацитівського району Луганщини й бобріківського вчителя-просвітянина Івана Михайловича Захарченка та його учнів — програма очолила список переможців Першого Всеукраїнського фестивалю телепрограм «Народ мій є, народ мій завжди буде!», м. Дніпропетровськ, 1993 рік).

У передачах Луганського обласного державного телебачення, що неодноразово транслювалися Українським телебаченням (УТ — 1, сьогодні це — «Перший Національний»), отримали своє «друге прищестя» апостоли слов'янської культури Володимир Даль (Козак Луганський), Борис Грінченко, Найден Геров (цикл передач «Літературна карта України» знімався в Болгарії, на Батьківщині автора «Словника болгарської мови», лауреатів Державної (нині — Національної премії) України, письменники Григорій Тютюнник, Владислав Титов, Василь Голобородько, Микола Руденко, Іван Світличний, скульптори, Народні художники України Іван Чумак, Євген Чумак, народні артисти України Джульєтта Якубович, Галина Мурзай, Михайло Голубович, Павло Кльонов, Дмитро Вітченко, Володимир Куркин та інші відомі й не дуже відомі (але талановиті й неповторні) актори, письменники, художники,

творчі колективи тощо, величні лицарі духовності, культури й мистецтва, без яких неможливо уявити творче обличчя Луганщини й усієї України. Сьогодні ці передачі є безцінним архівом, який активно використовується під час вивчення літературного краєзнавства, творчості митців рідного краю, під час підготовки і проведення вечорів пам'яті, урочистостей з нагоди ювілейних дат і просто в буденній освітній духовній праці в навчальних закладах області, бібліотеках, Палацах культури, театрах, філармонії, музеях Луганська і всієї Луганщини.

Як можна зробити висновок із обговорення під час опитування представників молоді (в тому числі і студентської) більшість з них майже не дивляться документальні, публіцистичні, художньо-публіцистичні передачі місцевих, регіональних, всеукраїнських та ін. телеканалів, так би мовити — «спеціально», «цілеспрямовано», «усвідомлено», це відбувається майже випадково. Але як показала практика, «колективний перегляд» багатьох таких програм викликає неабиякий інтерес і захоплює подальше обговорення.

УДК 37.035.6 : 7.011 (477.61)

Федь І. А.

Луганський національний
аграрний університет,
Україна

Патріотичне виховання на прикладі монументального мистецтва в місті Луганську

Патріотичне виховання молоді в контексті розвитку світової культури завжди розумілося як певна містерія ініціації, диво духовного народження нової особистості. Починаючи з духовної алхімії східних містиків до зразків модерної масової культури, подібний процес був теоретично обмежений двома головними напрямками. По-перше, виховання могло бути «сприродним», на основі циклічного розуміння часу, по-друге, «цивілізаційним», що ґрунтується на лінійному часі. У кіномистецтві перша парадигма канонізована Флаєрті у фільмі «Нанук з півночі», друга Руттманом у творі «Берлін, симфонія великого міста».

Традиційно дослідники звертають увагу на перший напрямок патріотичного виховання як природного процесу і тому акцентують увагу на тісному спілкуванні молоді з природними пам'ятками, що висвітлюється у методиках М. Монтесоррі, Х. Алчевської та інших. Між тим, лишається поза увагою докладно розглянутий лєнінградською школою (В. Шмельов та ін.) процес трансформації особистості у спілкуванні з цивілізаційними пам'ятками су-

часного міста. На думку В. Шмельова, сучасна людина свідомо та несвідомо проводить чітке розмежування між абстрактними феноменами культури та реальним життям. Саме тому, найдосконаліші культурні артефакти можна успішно ігнорувати. На противагу подібному процесу, архітектурні споруди створюють новий цивілізаційний вимір, частиною якого може бути особистість. Подібний вимір ігнорувати просто неможливо, оскільки кожна людина стає його частиною і кожну споруду можна не тільки обійти з усіх боків, шукаючи свій оригінальний ракурс, але й зайти в середину споруди, досягаючи стану нерозривної єдності з антропогенним виміром міста. Названий процес добре досліджений в межах світових культурних мегаполісів від Риму до Парижу. У вітчизняній культурній традиції слід зосередитись, у першу чергу, на розвідках С. Кримського щодо виявлення містеріального сенсу київського архітектурного комплексу.

Подібні дослідження засновані на античних традиціях полісної культури, коли людина могла бути людиною тільки у колективі, а за межами його вона нічим не відрізнялась від тварини. Саме тому, архітектура полісу визначала становлення духовного народження громадянина. При цьому часто забувається, що античний храм був тільки оболонкою для статуї, ідеальні співвідношення якої він повторював до останньої дрібниці. Тому для пошуку цивілізаційного виміру патріотичного виховання слід зосередитись, у першу чергу, на міській скульптурі.

Переважна більшість скульптурних та інших пам'яток міста Луганська пов'язана з радянським періодом його історії. Тому є два різних погляди на них. Згідно одного, подібні твори мистецтва є виключно позитивним феноменом, який без змін має бути інтегрованим у сучасне життя. Згідно іншого, згаданий феномен є виключно негативним і його необхідно негайно позбутись. Для успішного вирішення згаданого протиріччя звернемося до досягнень сучасної гуманітарної науки. Нагадаємо головний принцип високохудожньої пам'ятки модерного осмислення мистецьких феноменів, з точки зору М. Мамардашвілі. Художній твір повинен бути не просто високопрофесійним, що має найвищу естетичну цінність, він повинен підноситись до «артефакту», який вилучає з повсякденності її прихований сенс. Тоді скульптура повинна бути «модусом онтологічного змісту», що об'єднує в собі увесь оточуючий антропогенний простір, підносячи його до цивілізаційного виміру становлення нової особистості.